

Nowoczesne Systemy Zarządzania
Zeszyt 16 (2021), nr 3 (lipiec-wrzesień)
ISSN 1896-9380, s. 55-64
DOI: 10.37055/nasz/144952

Modern Management Systems
Volume 16 (2021), No. 3 (July-September)
ISSN 1896-9380, pp. 55-64
DOI: 10.37055/nasz/144952

Instytut Organizacji i Zarządzania
Wydział Bezpieczeństwa, Logistyki i Zarządzania
Wojskowa Akademia Techniczna
w Warszawie

Institute of Organization and Management
Faculty of Security, Logistics and Management
Military University of Technology
in Warsaw

Bariery funkcjonowania sektora małych i średnich przedsiębiorstw w województwie mazowieckim

Barriers to the functioning of the small and medium-sized enterprises' sector in the Mazowieckie voivodship

Beata Domańska-Szaruga

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach
beata.domanska-szaruga@uph.edu.pl; ORCID: 0000-0001-7290-4197

Karolina Mazurek

Przedsiębiorstwo KBA Sp. z o.o.
karolinamazurek11@wp.pl

Abstrakt. W artykule, opierając się na przeprowadzonych badaniach, przedstawiono najistotniejsze bariery funkcjonowania małych i średnich firm w województwie mazowieckim. Są one częścią obszerniejszych badań dotyczących dostępności źródeł finansowania oraz barier w rozwoju przedsiębiorczości. Wyniki badań wskazują na duże znaczenie w funkcjonowaniu przedsiębiorstw barier finansowych oraz barier związanych z niestabilnością prawa.

Słowa kluczowe: przedsiębiorstwo, bariery funkcjonowania, sektor MSP

Abstract. In the article, based on the research, there have been presented the most important barriers to the functioning of small and medium-sized enterprises in the Mazowieckie Voivodeship. They are part of more extensive research on the availability of funding sources and barriers to entrepreneurship development. The results of the research indicate the importance of financial barriers and barriers related to the instability of the law in the functioning of these enterprises.

Keywords: enterprise, functioning barriers, SME sector

Wstęp

Bariery rozwoju przedsiębiorstw od dawna są przedmiotem badań naukowców oraz instytucji wspierających przedsiębiorczość. Temat ten obecny jest między innymi w opracowaniach Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Polskiego Instytutu Ekonomicznego, Związku Przedsiębiorców i Pracodawców oraz wielu agend rządowych (Dębowska, Kłosiewicz-Górecka, Szymańska et al., 2020; PARP, 2021; ZPP, 2021). Instytucje te wprowadzają własne klasyfikacje barier funkcjonowania i rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MSP), jednak w ich badaniach ankietowych przedsiębiorcy wskazują na podobne przeszkody i czynniki ryzyka w prowadzeniu działalności gospodarczej. Przedsiębiorcy wymieniają przede wszystkim niestabilność przepisów prawnych, wysokość opłat i podatków przewidzianych prawem oraz skomplikowane wymogi administracyjne jako podstawowe bariery rozwoju firm. Potwierdza się również powszechna opinia o dużym znaczeniu wysokich kosztów pracy (w tym także kosztów pozapłacowych) w hamowaniu rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. Brak kapitału jako bariera wzrostu nie jest uważana za główną, jednak nadal czynnik ten jest uznawany za ważny.

Celem artykułu jest zaprezentowanie wyników badań własnych dotyczących barier funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw na terenie województwa mazowieckiego. Są one częścią obszerniejszych badań dotyczących rozwoju, finansowania i innowacyjności małej i średniej przedsiębiorczości.

Bariery funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw

Barierami w najszerszym tego słowa znaczeniu można nazwać wszystkie ograniczenia hamujące wzrost firmy. W literaturze przedmiotu napotykamy różne kryteria klasyfikacji barier, które napotyka mała i średnia firma. Z uwagi na czas występowania barier w procesie funkcjonowania przedsiębiorstwa wyróżnia się trzy rodzaje barier: wejścia, rozwoju i wyjścia (Matejun, Szymańska, 2012; Domańska-Szaruga, 2007):

- **bariery wejścia** – pojawiają się na etapie zakładania działalności gospodarczej. Związane są one z problemami dotyczącymi pojawienia się przedsiębiorstwa na rynku. Do barier wejścia zalicza się: korupcję, brak jasności przepisów, duże nakłady inwestycyjne oraz złą koniunkturę gospodarczą;
- **bariery rozwoju** – odnoszą się do wysokiej kosztochłonności małych przedsiębiorstw w generowaniu zysków. Za najważniejszą barierę rozwojową prowadzonej działalności uznaje się ograniczenia kapitałowe. Przedsiębiorstwa, które nie dysponują wystarczającą wielkością kapitałów, mają trudności z utrzymaniem płynności finansowej oraz realizacją procesów inwestycyjnych;

- **bariery wyjścia** – nawiązują do wycofania się z pewnej inwestycji, a nawet zamknięcia, likwidacji przedsiębiorstwa. Obejmują one konieczność ponoszenia kosztów mających związek z zamknięciem danej aktywności rynkowej działalności.

Jak już wspomniano, w literaturze przedmiotu spotykamy wiele klasyfikacji barier funkcjonowania i rozwoju przedsiębiorstw. Jedną z klasyfikacji zaprezentowano na rysunku 1.

Rys. 1. Bariery funkcjonowania i rozwoju podmiotów z sektora MSP

Źródło: Ziemia, Świeszczak, 2013

Dla potrzeb niniejszego opracowania wyodrębniono **cztery grupy barier** funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw:

- **bariery społeczne** – związane są między innymi z liczebnością i jakością zasobów ludzkich występujących na rynku pracy. Szczególnie istotnymi czynnikami należącymi do tej kategorii jest niski poziom wykształcenia, mała mobilność, wysoka fluktuacja pracowników, niskie kwalifikacje oraz niedopasowanie umiejętności i wiedzy kapitału ludzkiego do potrzeb pracodawców (Ziemia, Świeszczak, 2013);
- **bariery rynkowe** – mające związek z sytuacją panującą na rynku. Wzrastająca konkurencja, nasycenie rynku danymi produktami lub usługami, trudności w znalezieniu nowych rynków zbytu, szeroki import produktów substytutowych, zmiana preferencji klientów, pojawienie się nowych potrzeb oraz sposobów ich zaspokojenia znacząco wpływają na funkcjonowanie firm (Ziemia, Świeszczak, 2013);

- **bariery prawne i administracyjne** – bariery prawne odnoszą się do obowiązującego prawa. Przedsiębiorcy spotykają się z niestabilnością i niejasnością przepisów prawnych, obszernymi wymaganiami dotyczącymi zezwoleń i koncesji, a także z długim czasem realizacji procesów przetargowych. Bariery administracyjne związane są ze złożonością procedur administracyjnych i biurokracją;
- **bariery finansowe** – związane są z trudnością pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania działalności. Zjawisko to wynika w głównej mierze ze specyfiki sektora MSP. Finansową barierą rozwoju sektora MSP są również koszty czynników wytwórczych, w szczególności koszty pracy oraz paliw i energii, zwłaszcza gdy rosną szybciej niż przychody przedsiębiorstwa.

Występowanie barier w funkcjonowaniu działalności gospodarczych może wywierać negatywny lub pozytywny wpływ na działanie przedsiębiorstw. W negatywnym znaczeniu bariery utrudniają swobodne zarządzanie organizacjami, zakłócają przebieg procesów rozwoju, mogą też przyczyniać się do kryzysów, a w skrajnych przypadkach nawet do upadku przedsiębiorstw. W pozytywnym wymiarze bariery są uznawane za bodźce nasilenia działań zmierzających do rozwoju działalności. Ograniczenia skłaniają przedsiębiorców do podejmowania działań innowacyjnych oraz przedsiębiorczych, co w dużej mierze przekłada się na udoskonalenie jakości oferowanych produktów i usług (Stefański, 2016).

Bariery funkcjonowania i rozwoju sektora MSP w województwie mazowieckim – wyniki własnych badań ankietowych

Badania dotyczące barier funkcjonowania i rozwoju przeprowadzone zostały w okresie styczeń – marzec 2021 roku w grupie 112 przedsiębiorstw województwa mazowieckiego. Zastosowano technikę sondażu diagnostycznego. Strukturę grupy badawczej przedstawiono w tabeli 1¹.

Przeprowadzone badania pozwoliły na określenie istotności barier wyodrębnionych w ramach czterech grup barier zewnętrznych (bariery społeczne, bariery rynkowe, bariery prawne i administracyjne, bariery finansowe) dla funkcjonowania i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. Wyniki przedstawiono na rysunkach 2-7.

¹ Taka sama próba badawcza została zastosowana w badaniach źródeł finansowania małych i średnich przedsiębiorstw w województwie mazowieckim. Ich wyniki zostały zaprezentowane w artykule pt. *Źródła finansowania przedsiębiorstw sektora MSP w województwie mazowieckim* (Domańska-Szaruga, Mazurek, 2021).

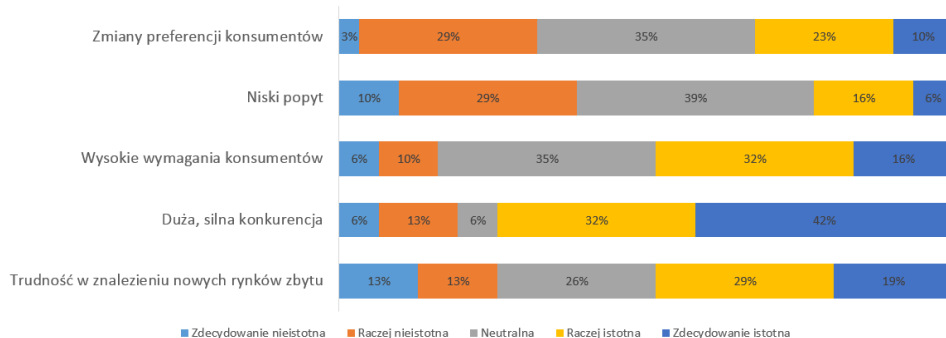
Tabela 1. Charakterystyka próby badawczej

Wyszczególnienie	Liczba przedsiębiorstw	Udział (%)
<i>Liczba zatrudnionych osób</i>		
Mikro	82	73
Małe	22	20
Średnie	8	7
<i>Okres funkcjonowania firmy na rynku</i>		
Krócej niż 1 rok	26	23
Od 1 roku do 5 lat	52	47
Od 6 lat do 10 lat	18	16
Powyżej 10 lat	16	14
<i>Rodzaj działalności</i>		
Działalność handlowa	28	25
Działalność usługowa	60	54
Działalność produkcyjna	24	21
<i>Obszar działania</i>		
Rynek lokalny	48	43
Rynek regionalny	32	29
Rynek ogólnopolski	24	21
Rynek międzynarodowy	8	7
<i>Ocena sytuacji finansowej przedsiębiorstwa</i>		
Bardzo dobra	16	14
Dobra	88	79
Zła	6	5
Bardzo zła	2	2

Źródło: opracowanie własne

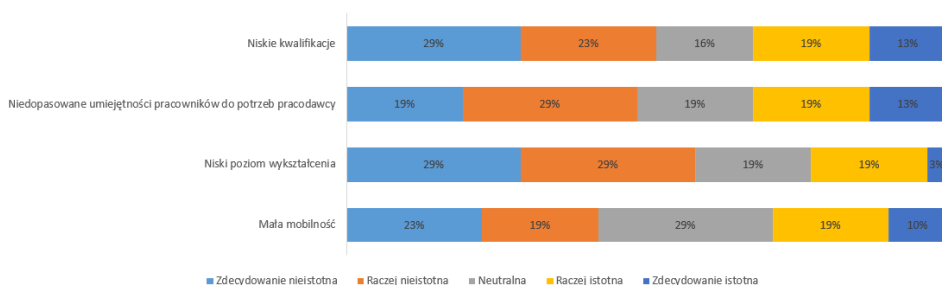
Uzyskane opinie przedsiębiorców uprawniają do stwierdzenia, że najpoważniejszą barierą rynkową jest silna konkurencja. 42% ankietowanych firm uznało tę barierę za szczególnie istotną. Zdaniem przedsiębiorców istotnymi barierami są również trudności w znalezieniu nowych rynków zbytu oraz wysokie wymagania konsumentów. Pozostałe bariery ankietowani przedsiębiorcy uznają również za istotne, ale oceniają ich znaczenie za mniejsze.

Zdecydowanie inaczej respondenci opisują bariery, które określono jako bariery społeczne. Uważają te bariery za o wiele mniej istotne niż bariery z pozostałych wyszczególnionych grup (zob. rysunek 3).

Rys. 2. Ocena wpływu barier rynkowych na funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw w województwie mazowieckim (N = 112)

Źródło: opracowanie własne

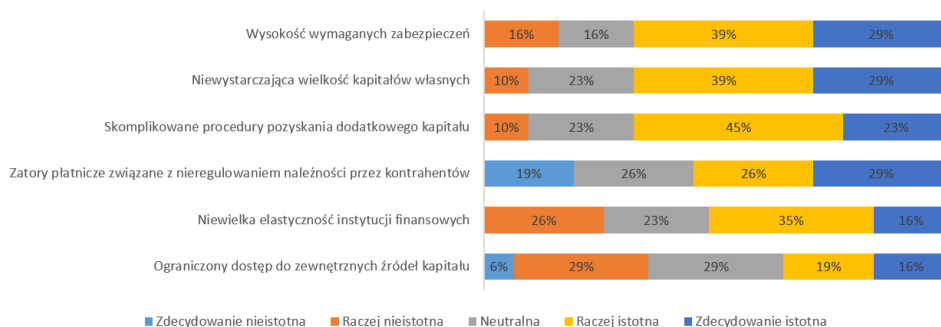
Rys. 3. Ocena wpływu barier społecznych na funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw w województwie mazowieckim (N = 112)

Źródło: opracowanie własne

Zdaniem ankieterowanych przedsiębiorców barierami o dużym znaczeniu dla funkcjonowania przedsiębiorstw są bariery finansowe (zob. rysunek 4). Wśród nich na pierwszy plan wysuwają się bariery, takie jak niewystarczające kapitały własne, skomplikowane procedury pozyskania kapitału z zewnątrz oraz wysokość wymaganych przez kredytodawców zabezpieczeń.

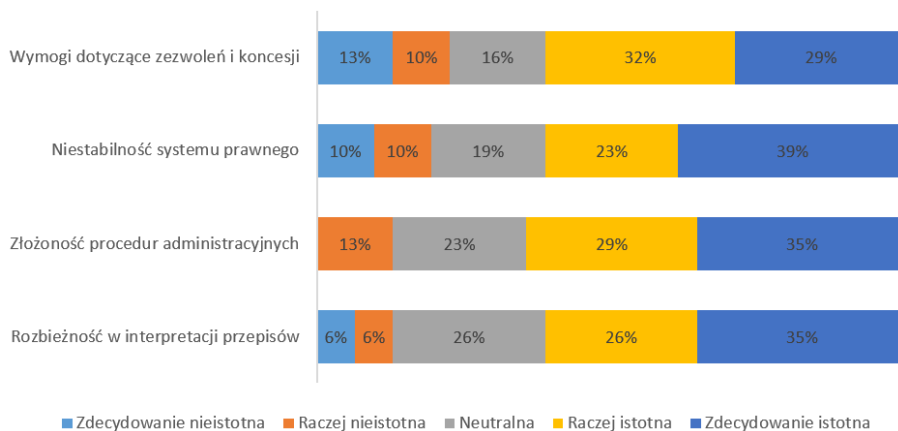
Bariery finansowe stanowią poważne ograniczenie dla większości badanych podmiotów. Są one od wielu lat jednymi z głównych barier funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw. Znamienne od lat jest też to, że to nie dostęp do kapitału zewnętrznego, lecz procedury związane z jego pozyskaniem są uważane przez przedsiębiorców za wyjątkowo uciążliwe (Domańska-Szaruga, 2007).

Za niezwykle istotne bariery funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw uznają ankieterowani bariery prawne i administracyjne (zob. rysunek 5). Wszystkie z nich są istotne lub zdecydowanie istotne dla ponad 60% badanych podmiotów.

Rys. 4. Ocena wpływu barier finansowych na funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw w województwie mazowieckim (N = 112)

Źródło: opracowanie własne

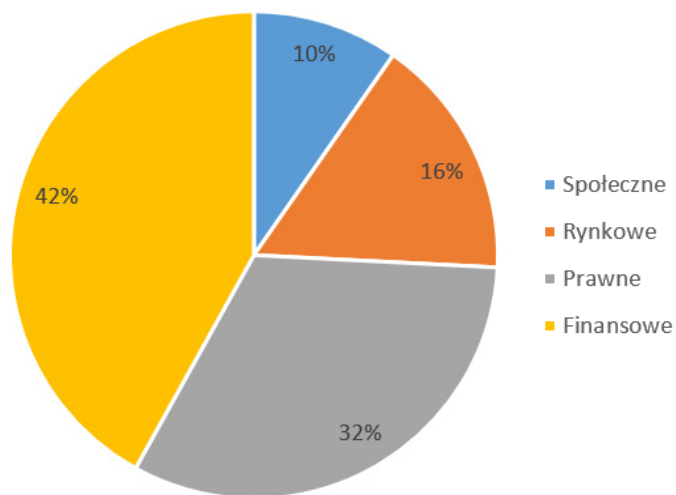

Rys. 5. Ocena wpływu barier prawnych i informacyjnych na funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw w województwie mazowieckim (N = 112)

Źródło: opracowanie własne

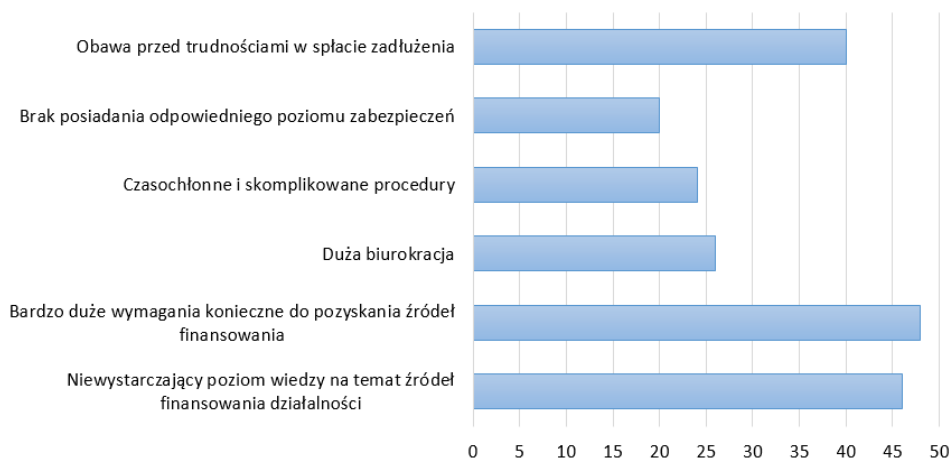
Większość respondentów za najistotniejszą barierę prawną uznaje niestabilność systemu prawnego. Należy również zauważyć, że żaden z badanych podmiotów nie uważa złożoności procedur administracyjnych za barierę, która w zdecydowanym stopniu nie wpływa na działanie przedsiębiorstw.

W celu podsumowania istotności barier mających wpływ na funkcjonowanie firm w województwie mazowieckim respondenci zostali poproszeni o wskazanie typu barier, które ich zdaniem pełnią najważniejszą rolę. Wyniki przedstawiono na rysunku 6.

Rys. 6. Typy barier wywierających największy wpływ na funkcjonowanie i rozwój przedsiębiorstw (N = 112)

Źródło: opracowanie własne

Rys. 7. Bariery pozyskania źródeł finansowania działalności (N = 112)

Źródło: opracowanie własne

Ze względu na znaczenie barier finansowych dla funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw opracowano rozszerzoną listę czynników (barier) w tym zakresie. Na rysunku 7 przedstawiono czynniki, które respondenci wskazali jako wyjątkowo uciążliwe (możliwe trzy wskazania).

Podsumowanie

Przeprowadzone badania potwierdzają tendencję obserwowaną w Polsce od wielu lat. Niewątpliwie jedną z podstawowych barier działalności i wzrostu sektora małych i średnich przedsiębiorstw jest bariera kapitałowa, wzrost i rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw bowiem jest uzależniony od możliwości jego sfinansowania. Finansowanie to może pochodzić z nadwyżki finansowej i/lub z pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania. Dostępność kapitałów oraz prostota procedury ich pozyskania mają istotne znaczenie dla ekspansji sektora MSP, wpływają na poziom jego konkurencyjności i pozycję rynkową.

Istotnymi barierami funkcjonowania sektora MSP są też bariery prawne. Częste zmiany zarówno w formie, jak i w treści przepisów prawnych powodują, że przepisy te stają się często dla przedsiębiorców niejasne, a ciągłe śledzenie modyfikacji wymaga czasu. Prowadzi to do własnej interpretacji przepisów i naraża przedsiębiorstwa na konsekwencje związane z nieprzestrzeganiem prawa.

BIBLIOGRAFIA

- [1] DĘBKOWSKA, K., KŁOSIEWCZ-GÓRECKA, U., SZYMAŃSKA, A. et al., 2020. *Mikrofirmy pod lupą w 2019 r.*, Warszawa: Polski Instytut Ekonomiczny, kwiecień.
- [2] DOMAŃSKA-SZARUGA, B., 2007. *Rola banków spółdzielczych w rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w regionie*, Warszawa: Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce.
- [3] DOMAŃSKA-SZARUGA, B., MAZUREK, K., 2021. Źródła finansowania przedsiębiorstw sektora MSP w województwie mazowieckim, *Nowoczesne Systemy Zarządzania*, nr 2.
- [4] MATEJUN, M., SZYMAŃSKA, K., 2012. *Finansowanie i wspomaganie rozwoju firm sektora MSP*, [w:] Matejun, M. (red.), *Zarządzanie małą i średnią firmą w teorii i w ćwiczeniach*, Warszawa: Difin.
- [5] PARP, 2021. *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce, 2021*. Warszawa: Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.
- [6] STEFAŃSKI, A., 2016. *Małe i średnie firmy w dobie gospodarki globalnej*, [w:] Dylewski, M. (red.), *Finanse małych i średnich firm. Innowacje, decyzje, procesy*, Warszawa: CeDeWu.
- [7] ZIEMBA, M., ŚWIESZCZAK, K., 2013. Bariery rozwoju podmiotów z sektora MSP – ze szczególnym uwzględnieniem możliwości pozyskania kapitału obcego, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 786: Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, nr 64/1.

NETOGRAFIA

- [1] ZPP, 2021. *Bariery prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce. Raport z badania ilościowego (23.08.2021)*, https://zpp.net.pl/wp-content/uploads/2019/04/MP_Bariery-prowadzenia-dzia%C5%82alno%C5%9Bci-gospodarczej-w-Polsce.pdf.